

Recensies

Algemeen

Veenman, René, *De klassieke traditie in de Lage Landen* (Nijmegen: Vantilt, 2009, 400 blz., ISBN 978 94 6004 037 5).

Originaliteit ligt soms in de schrandere vondst om eindelijk eens samen te brengen wat, vaak jaren reeds, uitgespreid ligt in tal van artikelen, studies en verzamelbundels. Niet dat Veenmans heldere en aangenaam leesbare synthese over de veelvuldige sporen die het klassieke erfgoed in de cultuur en literatuur van de Lage Landen heeft nagelaten, enkel maar de verdienste zou toekomen dat ze een veelvuldigheid aan interessant materiaal bijeen heeft gebracht. Want ligt hierin al zeker één van de sterke punten van Veenmans studie, zijn synthese is duidelijk meer. Zij biedt eindelijk voor de Nederlanden een eerste bescheiden maar verdienstelijke opstap naar wat Gilbert Highet precies zestig jaar eerder met zijn magistrale standaardwerk, *The Classical Tradition: Greek and Roman Influences on Western Literature* (Oxford 1949), voor de hele westerse literatuur had weten te bereiken. Highet heeft met zijn studie trouwens een hele onderzoekstraditie in het leven geroepen, en het is niet onbelangrijk om daar in deze context even op te wijzen. Niet alleen verscheen in het daaropvolgende decennium R.R. Bolgars immer geciteerde *The Classical Heritage and its Beneficiaries* (Cambridge 1954; reprint 1963), diezelfde Bolgar organiseerde in King's College Cambridge drie opmerkelijke internationale congressen die alle uitmondten in fundamentele verzamelbundels: *Classical Influences on European Culture A.D. 500-1500* (Cambridge 1971), *Classical Influences on European Culture A.D. 1500-1700* (Cambridge 1976) en *Classical Influences on Western Thought A.D. 1650-1870* (Cambridge 1979).

Overduidelijk heeft Veenman zich met zijn overzichtsstudie aangesloten bij deze onderzoekstraditie. Hij duidt zijn eigen werk terecht als 'multidisciplinair' (11) daar hij niet alleen de Nederlandse literatuur maar ook de Neolatijnse studies, de kunstgeschiedenis, de boekwetenschap, de filosofie, de theatergeschiedenis en de politieke geschiedenis behandelt. En hij heeft elk van deze terreinen trouwens zeer evenwichtig en even diepgaand als rijk in kaart gebracht. Toch had het niet misstaan als hij, al is het maar bij wijze van *entrée*, zijn eigen studie methodologisch had gedeut, en liefst binnen deze traditie. Intussen is de Highet-traditie, maar zijn ook al de zoëven genoemde disciplines zelf namelijk convergent geëvolueerd. Het mag significant heten dat, om maar één voorbeeld te noemen, in de jaren negentig een nieuw tijdschrift, *International Journal of the Classical Tradition*, in het leven werd geroepen.

Veenman is een vlot en charmant verteller die zijn lezers door tijdsgewrichten en sprekende, soms beklijvende anekdoten leidt. Tegelijk overstijgt hij als wetenschapper dit niveau door zijn panoramische blik en te waarderen vermogen om herbruik en gebruik van de klassieken binnen een historische, literaire, filosofische of culturele context te verklaren. Veenman heeft zich dan ook – getuige de bibliografische lijst op de pagina's 367-384 – voorbeeldig gedocumenteerd. Maar het doorworstelen van bergen literatuur heeft zijn focus nooit vertroebeld. Mede hierin ligt de kracht van dit mooie boek.

Natuurlijk is een studie als deze nooit volledig. Dat kan misschien zelfs niet. Toch mag het verwondering wekken dat belangwekkende studies van directe collega's onvermeld of onbenut werden gelaten. We noemen er twee, en dan vooral om de geïnteresseerde lezer te dienen. In de bundel van Karl Enenkel en Paul van Heck (eds.), *De mensen van vroeger, de hoven van weleer. Over de receptie van de klassieken in de Europese literatuur* (Voorthuizen 2001), verschenen voor de Nederlanden twee

belangrijke bijdragen: Olga van Marion, 'Lessen in liefde. Ovidius' *Heldinnenbrieven* in de Nederlanden' (161-182) en Rudi van der Paardt, "'Pluk de dag, het leven is kort'". Over de receptie van Horatius' *Oden* in de Nederlandse letterkunde' (183-206). Op een algemener niveau treft het dat geen oog werd geworpen op het nu wel fundamentele *De kunst van het kijken* (Gent, Amsterdam 2004; met vertalingen in het Duits, Engels, Frans, Koreaans, Pools en Spaans!) van Patrick de Rynck, waar een frisse en originele visie wordt ontwikkeld op het gebruiken van antieke motieven en mythen in de schilderkunst. Ook had een dialoog met de nieuwe literatuurgeschiedenis, in opdracht van de Nederlandse Taalunie geschreven door Karel Porteman en Mieke B. Smits-Veldt, *Een nieuw vaderland voor de Muzen. Geschiedenis van de Nederlandse Literatuur 1560-1700* (Amsterdam 2008) het blikveld, zeker over het zo imposante domein van de emblematiek, aanzienlijk kunnen verruimen. Tot slot had ook het hoofdstuk over de Oudheid in de film aan spankracht kunnen winnen indien de gemakkelijk bereikbare publicaties van de Leuvense oud-historicus Herbert Verreth daarover waren benut.

Een monumentaal boek als dit is, zo blijkt al snel, nooit af. We kunnen het daarom enkel diep betreuren dat zo'n enthousiast en erudiet pleitbezorger als René Veenman, in maart 2010 plots en zeer vroegtijdig overleden, zo abrupt van zijn gonzende plannen en bruisende levenswerk is gehouden. Het is dan ook om meer dan één reden terecht te noemen dat het Nederlands Klassiek Verbond zijn eerste NKV-prijs, bedoeld om een werk te lauweren dat een brug slaat tussen de Klassieke Oudheid en het heden, postuum aan Veenman voor zijn *magnum opus* heeft toegekend.

JAN PAPY, K.U. LEUVEN

Bavel, Bas van, *Manors and Markets: Economy and Society in the Low Countries, 500-1600* (Oxford: Oxford University Press, 2010, xiv + 492 pp., ISBN 978 0 19 927866 4).

Bas van Bavel is well known for a succession of innovative articles and essays about many aspects of the late medieval and early modern Low Countries, including such themes as leasehold tenure, the land market, wage labour, farm size, industrialisation, and peasant unrest. He has recently caused a stir in the English-speaking world by advancing in a jointly authored article an explanation for the Dutch reputation for cleanliness in the necessity for hygiene in the dairy industry. Now he has brought many of these themes together in a substantial and carefully integrated study of the economy and society of the Low Countries (which means the county of Flanders as well as the area now included in the Netherlands) from the early Middle Ages to the beginning of the Golden Age. This is written with authority and skill, as you would expect of a book by an established scholar from a publishing house with a strong reputation, but there is also an underlying commitment and enthusiasm which carries the reader along. One feels wiser after reading it, but also convinced by a strong line of argument, and inspired to apply its general messages.

The central aim of the book is to explain how the thinly populated early medieval Low Countries could become a beacon in Europe for economic advance, with its high level of urbanisation, productive agriculture, specialisation in both farming and industry, commercialisation, and flourishing culture. The majority of the book is devoted to the period between 1300 and 1600, when these characteristics emerged most decisively. At times one is so impressed by the case being made for the progressive achievements of the Low Countries that one fears that this is an example of national pride, or at least loyalty to a region. Such thoughts are however quelled when Van Bavel, as well as extolling the virtues of the freedom and productivity of peasants and burghers, also notes the negative